

KÖNYVÉSZETI MOZZANATOK HAZÁNKBAN.

Azon örvendetes lendületet, melyet a tudományos élet hazánkban, az utolsó évtized alatt nyert, alig teszi valami oly szembetűnővé, mint az az élénk tevékenység, mely néhány év óta a magyar bibliographia terén foly.

Miként a közlekedési eszközök feltalálását és tökélesbitését, vagy a gyáripar kifejlődését: nagy termelés és virágzó ipar előzi meg; úgy az irodalmi munkásság megkönnyítésére hivatott segédtudományok művelése is azon szükségérvet kifolyása, melyet a nagykiterjedésű és intensív szellemi élet hoz kifejezésre.

Ezen segédtudományok között pedig alig van egy is, melynek a tudomány munkásai inkább éreznék szükségét: mint a bibliographiának, mely nemcsak sok időt kimélt meg nekik, de egyedül teszi lehetővé, hogy elődeik tudományos eredményeit teljesen áttekinthessék és felhasználhassák.

Tapasztalták ezt mindazok, kik a »Hazai és külföldi tudományos folyóiratok magyar tudományos Repertoriumának« az Akadémia kiadásában ekkorig megjelent két kötetét felhasználják.

És tapasztalni fogják mindazok, a kik az újabban elkészült két fontos munkát használni fogják.

I.

Az egyik Szabó Károly nagy munkája, melyről e folyóirat hasábjain több ízben szólottunk: »Régi magyar könyvtár, — az 1484—1711 között magyar nyelven megjelent nyomtatványoknak könyvészeti ismertetése.« Az egész munka 703 nagy 8-adrétű lapra terjed, melyhez előszó és tartalommutató járul. 1793 munkát sorol föl, a melyekből

a XV. századra	1,
a XVI. »	372,
a XVII. »	1252,
1701—1711	168 esik.

Ezek közül 193 olyan, a melyet Szabó Károly egy könyvtárban sem talált és czímeit csak régebbi könyvészeti feljegyzésekből ismeri; a melyekről tehát, sajnosan elmondhatjuk, hogy egy

példányban sem léteznek. A »Könyv-Szemle« 1876-ik évfolyamában közöltük a XVI. századbeli ily munkák czímeit; s felkértük e közlöny olvasóit, hogy azoknak felkutatására saját körükben kísérletet tegyenek, és a mennyiben igyekezeteik eredményre vezetnének, erről tudósítást küldjenek. Azonban egy ily tudósítás sem érkezett. A jelen füzetben közöljük a XVII. századbeli ily munkák czímeit. Reméljük, hogy ezek közül legalább néhánynak mégis nyomára fogunk jönni.

Szabó Károly munkájáról, mely néhány hét múlva fog megjelenni, jövő füzetünkben részletesebben fogunk szólni.

II.

Míg Szabó Károly munkájában az Akadémia, a magyar irodalomnak becses segédkönyvét nyújtja; a királyi magyar természettudományi társulat a saját köréhez tartozó tudományok művelőinek nem csekélyebb szolgálatot tett, mikor 1876. január 19-én tartott közgyűlésén, Toldy Ferencz emlékére, 100 arany jutalmat tűzött ki a következő feladat megoldására: »Előkészítendő a magyar természettudományi és matematikai irodalom történetének megírását, kivántatik ezen irodalom lehetőleg teljes könyvészete 1875 végeig, a magyar nyelven, Magyarországon bármely nyelven, s magyarországi tudósoktól bárhol kiadott munkák, s magyarországiaktól külföldi folyóiratokban közzétett értekezések alapján.«

A beérkezett tervezetek alapján, a pályázók közül, idős Szinnyei József és ifjabb Szinnyei József bizattak meg a munkálat véghezvitelével. Ezek 1877 végén már benyújtották munkájukat, mely a társulat költségén kinyomatott és 504 nagy 8-adrétű, sűrűn nyomtatott, két hasábos lapon megjelent.¹⁾

A munka szerkesztői a reájuk bízott fontos feladatot teljes sikerrel oldották meg, a mit annál nagyobb érdemnek tekinthetünk, minthogy e téren teljesen úttörők valának, és a

¹⁾ Magyarország természettudományi és matematikai könyvészete 1472–1875. Száz arannyal jutalmazott pályamű. Készítették Szinnyei József az egyetemi könyvtár első öre és Dr. Sinnyei József. Kiadja a kir. magy. természettudományi társulat. Ára 4 ft. Budapest, 1878.«

közkönyvtárainkban tapasztalható hiányok ily munkálatok elé gyakran leküzdhetetlen nehézségeket gördítenek.

Tizenegy könyvtárt kutattak át, és felhasználták az összes irodalmi készletet, a melyben munkájukhoz anyagot találhattak.

Felsorolnak 4249 hazai író, kik a matematikai és természettudományi irodalom terén munkálkodtak. Ezekhez járul 720 külföldi író, kiknek munkái Magyarországon megjelentek vagy Magyarországról szólnak.

Ezek irodalmi munkásságának eredménye gyanánt felsorolnak:

3811 magyar nyelven és
 5101 idegen nyelveken, tehát
 8912 önálló munkát, továbbá
 2834 cikket, melyek folyóiratokban jelentek meg.

Ezen számok a szakférfiakat is meglephették. És arról tanuskodnak, hogy a hazai irodalomban a természettudományok mindig fontosságukhoz illő helyet foglaltak el.

Az anyag összeállításánál, a szerkesztők igen helyes eljárást követnek. A szerzők szerint, betűrendben adják. A névtelemnél megjelent műveket és cikkeket időrendben, — valamint a szaklapokat, folyóiratokat, naptárakat és gyűjteményes munkákat betűrendben, — a munka végén közlik. A munkáknak teljes címét példás pontossággal közlik, a hol lehetséges volt még árát is. Hasznos dolgot tettek azzal is, hogy minden munkánál megjegyezték mily könyvtárban található föl; ami nemcsak a szakférfiúra nézve előnyös, aki a munkát felhasználni kívánja, hanem a könyvtárakra nézve, amennyiben a hiányokat szembetűnővé teszi.

A munka becsét nagy mértékben emelik a rövid életrajzi adatok, melyek minden szerző neve mellett található.

Hogy ily munka teljességre és hibátlanságra igényt nem tarthat, az igen természetes; azonban a szerkesztők minden lehető megtettek, hogy kitelhetőleg teljes és pontos könyvet nyújtsanak.

Mi csak egy nagyobb hiányt találunk abban; a melyet mindazáltal a kitűzött feladat vont maga után. Ez ugyanis a hazai folyóiratokban megjelent értekezések címeinek felsorolását kizárta; minthogy azoknak jegyzéke az Akadémia által kiadott Repertorium-ban már megjelent. Kétségtelen, hogy az ebben fog-

lalt értekezések címeit a természettudományi könyvészetbe nem lehetett felvenni. De kívánatos lett volna itt minden szerzőnél utalni a Repertorium azon lapjára, a melyen értekezései fel vannak sorolva; sőt talán megjegyezni azoknak számát is. Ekképen a két munka, mely egymást kiegészíti, szorosabb vonatkozásba hozatott volna egymással, és a természettudományok terén hazánkban kifejtett tevékenység eredményei jobban áttekinthetők lettek volna.

Végül azon óhajásunknak adunk kifejezést, hogy ezen munka érdemes szerkesztőinek mielőbb alkalom nyíljen a tudományok többi szakait is hasonló becses segéd munkákkal előmozdítani.

III.

Befejezéséhez közeledik egy harmadik nagyobb bibliographiai munka is: Kertbeny Károlyé, mely a Magyarországon és Magyarországról, a XV. és XVI. században, német nyelven megjelent nyomtatványok jegyzékét tartalmazza.

A jegyzék 1317 számot sorol fel, és 326 lapot tölt be. Ehhez függelékül közli hét hazánkat illető XV. és XVI. századbeli kortörténeti röpiratnak lenyomatát (327—346 ll.)

Ezt követi a név- és tárgymutató, a mely azonban, sajátzerű módon, valóságos történeti szótárrá szélesedett ki, és terjedelemre a munkát tetemesen meghaladja. A 326 lapra terjedő munkának »Namens- und Sachregister«-je ugyanis 412 lapra terjed.

Egy második függelék a Szabó Károly munkájában közlött XVI. századbeli magyar nyomtatványok címét német fordításban közli.

IV.

A »budapesti könyvkereskedő-segéd-ek egylete« ez évben is kiadta, Makáry Gerő szerkesztése alatt, a múlt évben magyar nyelven megjelent könyvek jegyzékét ily cím alatt »Bibliographia hungarica 1877. Magyar könyvészet 1877«. Mindazt, mit tavaly ezen jegyzék első évfolyamának előnyeiről mondtunk, a második évfolyamban is feltaláljuk, sőt ez idei folyamban az 1878-ban megjelenő magyar hírlapok és folyó-

iratok jegyzékét is közölte a derék szerkesztő. A magyarországi nem-magyar nyelvű könyvészet ezen évfolyamban is hiányzik, ámbar több szempontból tekintve, kívánatos volna, hogy hazánk nem-magyar ajkú népeinek irodalmi termékeiről közölne a buzgó egylet a lehetőségig teljes évi kimutatást; ily módon a magyar nyelven megjelent munkák jegyzékével összehasonlítva, becses művelődéstörténeti adatokra tennék szert.

V.

Fontossággal bír, a hazai könyvészet szempontjából is, »a magyar könyvkereskedők egyletének« augusztus 21-én történt megalakulása, a melyet élénk örömmel üdvözlünk. Az egylet azonnal »Corvina« cím alatt közlönyt indított, mely havonként 1—4-szer jelenik meg, és minden szám élén az »újonnan megjelent magyar könyvek«-nek, Makáry Gerő úr által összeállított jegyzékét hozza. Ez pontosság tekintetében teljesen megfelel az igényeknek. Mivel azonban csak a kiadók által beküldött könyvek címeit adja, igen hiányos; és az által, hogy a kiadók, üzleti érdekekben, gyakran régebben megjelent kiadványaik címeit is fölvetetik a jegyzékbe, tévedésekre adhat alkalmat.

A Nemzeti Múzeum könyvtára késznek nyilatkozott a hozzá beérkezett könyvek jegyzékét is a »Corvina« rendelkezésére bocsátani.

Ugyancsak az egylet a fővárosi gyakornok és segédek képzésére a magyar és külföldi irodalomnak történetéből előadásokat rendez, a melyekre kitünő szakférfiakat nyert meg.

VI.

Fővárosi antiquáriusaink is követni kezdik külföldi üzlettársaik példáját, és időnként kinyomatják könyvkészletök értékesebb részének lajstromát; sőt újabb időben rendszeres havi közleményeket bocsátanak közre. Az első kísérletet Petrik Géza tette meg, a kinek »Havi Értesítőjé«-ből a 29-ik szám fekszik előttünk. Minden számban az áruba bocsátott könyveken kívül közli azoknak sorozatát is, melyek megvétel végett keresetnek. E havi értesítő ingyen küldetik szét.

Rosenberg testvérek, pedig kiknek dús tartalmú jegyzékeiről már is alkalmunk volt szólni, október havában »Havi közlemények Rosenberg testvérek ódon munkák tárából« című közlőnyt indítottak meg, mely megjelenik minden hó 15-én, és kívánatra minden irodalombarátnak ingyen és bérmentve megküldetik.

A könyvek-én kívül »apró irodalmi jegyzeteket« is fog közölni, valamint megnyitja hasábjait irodalmi hirdetésekre, »úgy egyes könyvek ajánlását, mind keresését illetőleg.«

Nem hagyhatjuk észrevétel nélkül az első számban közlött »apró hírek« elsejét, mely nagy hazánkfíának Széchenyi Istvának titkárához Tasner Antalhoz intézett leveleit illeti. Ezeket a Rosenberg testvérek Tasner Antal örökösaitől zálog gyanánt lefoglalták, és árverés alá bocsátottak. Ezen árverésen a M. N. Múzeum könyvtárának őre is megjelent, és fel volt hatalmazva a levelekért 800 forintot ajánlani. Azonban a Rosenberg testvérek, mint hitelezők, 1000 o. é. forintnyi ajánlattal kezdték meg az árverést, és így a nagybessü történeti kincsnek birtokába jutottak, melyet most az Akadémiának és a Múzeumnak megvétel végett felajánlottak. Mivel pedig ezen intézetek nincsenek abban a helyzetben, hogy túlzott igényeiket kielégíthessék, most megrojják a »megfoghatatlan közönyösséget«, melylyel a fővárosi közintézetek e megbecsülhetlen hagyaték iránt viseltetnek, és kijelentik, hogy azt angol és német könyvtáraknak fogják megvétel végett fölajánlani.

Miként az előzmények mutatják, »e megfoghatatlan közönyösség vádját« könyvtárunk nem érdemli meg.

Egyébként óhajtjuk, hogy a »Rosenberg testvérek közleményei« tartósabb életnek örvendjenek, mint a hasonló vállalatok, melyeket korábban más üzletek kezdeményeztek.

Vegyes közlemények.

A régi magyar irodalom termékeit lehetőleg teljesen egybegyűjteni, a Nemzeti Múzeum könyvtárának egyik főfeladata, a melyet a magyar tudományosság érdeke tűz ki neki. Minthogy pedig Szabó Károly bibliographiai munkájából kitűnt, hogy